

RUSYA TARIM SEKTÖRÜNDEKİ GELİŐMELER

Rus Türk İőadamları Birliđi-Aralık 2018

İÇİNDEKİLER

1.Giriş.....	3
2.Rusya'nın gıda ithalatı	4
3.Rusya'nın en çok meyve ithal ettiği ülkeler	5
4. Rusya'nın en çok sebze ithal ettiği ülkeler.....	6
5.Rusya'nın gıda ihracatı	7
6.Rusya'da tarımsal üretim, ithalat ve ihracat dinamikleri	7
7.Rusya'da hayvansal üretim	11
8.Rusya'da bölgelere göre tarımsal üretim	11
9.Uygulamaya sokulan tarımsal teşvikler.....	12
10.Türkiye'nin Rusya'ya gıda ihracatı.....	12
11.Sonuç ve değerlendirme	13

1.Giriş

Tarımsal üretim ve konuyla ilgili üretim modelleri Sovyetler döneminin zorlu alanlarından biri olmuştur. Öte yandan 1990'ların başında komünizmin dağılması sonrası birçok tarımsal ve hayvansal üretim kaleminde hızlı bir gerileme yaşanmıştır. Sektör bilahare alınan tedbirler sonrasında toparlanabilmiştir.

Rusya 17 milyon kilometrekare yüz ölçümü ile dünyanın en büyük ülkesidir. Topraklarının yaklaşık %50'si ormanlık alandır ve iklim koşulları ve bitki örtüsü nedeniyle tarıma elverişli alanlar göreceli olarak düşüktür (%13). Yine de bu oran toplam yüz ölçümü ile hesaplandığında tarıma elverişli alanlar yaklaşık 220 bin kilometre karedir. Tarıma elverişli alanların hemen tamamında tahıl, patates gibi ürünler yetişebilmekte, bazı tür sebze meyve üretimi ise yalnızca Krasnador ve benzer iklime sahip yerlerde yapılabilmektedir. Bununla birlikte son yıllarda özellikle sera yatırımlarında artış olduğu görülmektedir. Rusya su kaynakları açısından oldukça zengin bir konumdadır. Ucuz enerji kaynakları, alt yapı, yem ve benzer girdilerin uygun maliyeti ve teşvikler tarımsal üretimi destekler niteliktedir.

Ham petrol, doğalgaz, elektrik, ham demir, çelik üretiminde dünyada ilk sıralarda yer alan Rusya'nın tarımsal performansı söz konusu özellikler nedeniyle diğer sektörlerle göre geride olsa da son yıllarda bu konuya oldukça önem verildiği görülmektedir. Tarım sektöründe yaratılan katma değer GSYİH'nin %4'ü seviyesindedir. Tarımdaki istihdamın payı ise %7,5 seviyesindedir (Türkiye:%22).

2014 yılında yaşanan jeopolitik gerginlikler sonrasında 6 Ağustos 2014 tarihinde Rusya Devlet Başkanı tarafından bir kararname yayınlanarak bazı tarım ürünlerinin ithalatına 1 yıllık yasak getirilmiştir. 7 Ağustos 2014 tarihinde yayımlanan hükümet kararı ile de AB ülkelerinden ithali yasaklanan ürünlerin listesi açıklanmıştır. Getirilen bu yasaklama muhtelif kararlar ile uzatılarak bugüne kadar gelmiştir.

2014 yılında yaşanan söz konusu jeopolitik gerginlikler, uygulanan karşılıklı yaptırımlar ve petrol fiyatlarında yaşanan önemli düşüşler sonrasında Rusya ekonomisinde bazı sıkıntılar baş göstermiştir.

Ekonomik kriz sonrasında hükümet tarafından bazı programlar uygulamaya geçirilmiş ve ithal ikamesi politikalarına ağırlık verilmiştir. Bununla tarım, uçak ve gemi yapımı, otomobil yan sanayi ve bazı diğer endüstrilerde yerli üretim desteklenmeye başlamıştır.

Özellikle tarım sektöründe söz konusu politikaların sonuç verdiği ve tarımsal üretimin arttığı gözlenmiştir. Yasaklar sonrası yerli üreticilerin yeni pozisyonları, oluşan yeni dengeler bundan sonraki tarım ve ithalat politikaları açısından da yeni koşullar yaratmıştır.

Öte yandan 2015 yılı Aralık ayında Türkiye ile yaşanan Uçak Krizi sonrasında Türkiye'den birçok tarım ürünü ithaline kısıtlama getirilmesi tarım sektörü ile ilgili gelişmelere yeni bir boyut eklemiştir. Sonrasında söz konusu yasaklar kaldırılmış olsa da müşteri ilişkileri, dağıtım, fiyat avantajları gibi konularda eskiye göre bazı farklar ortaya çıkmıştır.

Rusya'da 2017 yılında tarım sektörü %2,4 oranında büyüdü. Bu genel büyüme oranının üzerinde bir rakamdı. 2017 yılında Rusya dünyanın en çok tahıl ihraç eden ülkesi oldu. Ayçiçeği tohumu üretiminde dünya ikincisi, patates ve süt üretiminde dünya üçüncüsü oldu. Birçok diğer üründe de son yıllarda önemli artış sağlayan Rusya'nın kendine yeterlilik amacı doğrultusunda ilerlediği anlaşılıyor.

2.Rusya'nın gıda ithalatı

Rusya'nın en önemli gıda ithalat kaleminin iklim koşulları da göz önünde bulundurulduğunda meyve grubu olduğu görülmektedir. Et, süt ve sebzeler bunu takip etmektedir. Özellikle 2015 ve 2016 yıllarında ekonomik sorunlar ve kur gelişmeleri nedeniyle Rusya'nın genel ithalatında önemli bir azalma olmuş gıda ithalatı da benzer şekilde gerilemiştir. Et ve sebze grubunun daha kolay ikame edildiği, buna karşılık

meyve grubunun daha zor ikame edildiği ve meyve ithalatının sonraki yıllarda hızla arttığı anlaşılmaktadır.

Tablo1-Rusya'nın gıda ürünü ithalatı-1000 \$

	2013	2014	2015	2016	2017
Meyve Grubu	6.401.898	5.479.577	3.944.184	3.830.586	4.677.746
Et ve yenilebilir et sakatları	6.748.157	5.527.833	3.106.053	2.281.691	2.670.384
Süt ürünleri	4.407.646	3.824.191	2.011.230	2.135.136	2.630.066
Yağlı tohumlar ve yağlı meyveler	1.356.564	1.859.201	1.518.393	1.670.493	1.815.541
Yenilebilir sebzeler	2.881.787	2.959.078	1.891.685	1.396.009	1.794.800
Balık ve kabuklular	2.863.006	2.566.070	1.355.037	1.392.054	1.626.207
Kahve, çay, maté ve baharatlar	1.261.774	1.300.100	1.222.621	1.157.725	1.271.928
Hayvansal veya bitkisel katı ve sıvı yağlar	1.236.004	1.241.625	1.064.176	1.088.174	1.212.106
Sebze, meyve, fındık veya diğer bitki kısımları	1.600.492	1.605.048	1.085.051	1.074.235	1.181.963
Kakao ve kakao preparatları	1.404.277	1.368.553	991.148	971.057	1.048.556
Tahıl, un, nişasta veya süt müstahzarları	1.228.290	1.283.617	737.123	675.105	815.768
Et, balık veya kabuklu hayvanlar	715.468	695.793	351.718	368.400	480.208
Şekerler ve şekerlemeler	656.673	811.504	598.038	484.671	400.728
Hububat	631.735	524.131	328.859	343.852	357.938
Canlı hayvanlar	413.415	259.306	236.034	169.032	208.091
Mantar ve mantar ürünleri	56.076	51.705	38.976	41.486	39.329
TOPLAM	33.863.262	31.357.332	20.480.326	19.079.706	22.231.359

Kaynak: Trademap

3.Rusya'nın en çok meyve ithal ettiği ülkeler

2017 rakamları esas alındığında Rusya'nın en çok meyve ithal ettiği ülkelerin sırasıyla Ekvator, Türkiye, Çin, Sırbistan, Güney Afrika, Mısır ve Fas olduğu görülmektedir.

Tablo2-Rusya'nın en çok meyve ithal ettiği ülkeler*, 1000 \$

İhracatçılar	2013	2014	2015	2016	2017
Ekvator	953.246	931.626	905.267	982.369	1.096.741
Türkiye	910.733	828.558	757.172	423.183	813.255
Çin	308.271	298.897	296.204	346.066	363.073
Sırbistan	117.589	184.508	200.336	239.296	261.403
Güney Afrika	254.109	230.096	216.077	158.836	214.482
Mısır	252.518	222.652	191.721	182.944	208.736
Fas	234.343	247.532	219.398	199.407	208.359
Azerbaycan	153.925	149.215	144.065	165.225	195.367
Moldova	121.484	45.949	60.483	107.197	190.241

Arjantin	251.785	196.387	165.697	157.174	155.242
Şili	177.166	115.669	128.910	96.387	123.703
İran	160.134	103.264	82.884	110.151	120.505
Özbekistan	33.507	3.993	14.803	60.870	83.999
Kosta Rika	60.421	57.392	40.014	43.081	59.946
İsrail	97.998	83.934	60.511	48.502	54.654
Pakistan	78.140	69.385	87.837	84.133	51.998
Vietnam	51.377	64.913	34.634	25.631	50.465
Peru	51.455	61.332	42.015	37.122	49.293
Hindistan	34.668	38.324	18.964	31.569	43.534
Gürcistan	27.878	29.470	27.928	30.082	30.873
Bosna Hersek	1.365	6.291	20.765	19.737	28.198

*Rusya rakamları esas alınmıştır.

Kaynak:Trademap

4. Rusya'nın en çok sebze ithal ettiği ülkeler

Rusya'nın en çok sebze ithal ettiği ülkelere 2017 rakamları esas alınarak bakıldığında ilk sıraları Çin, Azerbaycan, İsrail, Mısır, Fas, Belarus ve Fas'ın aldığı görülmektedir. 2013 yılında ilk sırada yer alan Türkiye'nin ise 2017 yılı itibarıyla 8. sıraya gerilediği görülmektedir.

Tablo3-Rusya'nın en çok sebze ithal ettiği ülkeler*, 1000 \$

İhracatçılar	2013	2014	2015	2016	2017
Çin	387.071	466.598	445.162	380.556	496.851
Azerbaycan	85.637	104.953	91.062	125.665	207.463
İsrail	240.727	277.179	194.682	156.173	181.149
Mısır	101.255	213.185	170.013	91.067	179.686
Fas	109.921	131.262	120.982	174.129	147.167
Belarus	91.666	151.438	85.327	140.842	135.829
İran	115.309	117.414	106.931	103.984	119.923
Türkiye	571.651	600.479	441.265	29.100	57.371
Özbekistan	34.492	23.133	18.541	27.413	34.950
Sırbistan	9.103	16.105	22.251	19.756	27.146
Hindistan	17.862	37.604	27.179	23.120	26.749
Hollanda	274.474	221.012	28.123	17.461	18.988
Kazakistan	2.503	6.094	4.127	9.400	16.736
Makedonya	1.421	8.689	20.183	9.388	15.999
Ermenistan	8.358	5.822	8.289	21.502	15.272
Kırgızistan	4.914	4.055	5.355	7.756	14.423
Moldova	3.572	6.012	6.092	2.943	8.745

Gürcistan	1	189	1.125	8.081	8.555
-----------	---	-----	-------	-------	-------

*Rusya rakamları esas alınmıştır.

Kaynak:Trademap

5.Rusya'nın gıda ihracatı

Rusya'nın en önemli gıda ihracatı kalemlerini tahıllar, balık grubu ve bitkisel yağlar oluşturmaktadır. Genel olarak net gıda ithalatçısı olan Rusya için dikkat çekici husus net gıda ithalatının son yıllarda önemli ölçüde azalarak 2013'de 20 milyar dolar civarında ilen 2017 yılında yaklaşık 5 milyar dolara gerilemesidir.

Tablo4-Rusya'nın gıda ihracatı, 1000 \$

	2013	2014	2015	2016	2017
Hububat	4.752.137	7.086.716	5.652.551	5.606.085	7.527.187
Balık ve kabuklular	2.819.062	2.868.303	2.786.402	3.015.282	3.482.367
Hayvansal veya bitkisel katı ve sıvı yağlar	2.185.193	2.266.295	1.873.970	2.208.572	2.713.699
Yağlı tohumlar ve yağlı meyveler	342.555	369.836	392.069	519.659	641.062
Tütün ve üretilen tütün ikameleri	735.159	816.302	778.809	685.890	616.166
Tahıl, un, nişasta veya süt müstahzarları;	577.115	623.218	509.904	518.583	557.677
Kakao ve kakao preparatları	669.178	652.654	442.013	483.775	553.664
İçecekler, alkollü içecekler ve sirke	584.576	552.170	424.652	453.844	498.907
Yenilebilir sebzeler, belirli kökler ve yumrular	248.813	246.280	402.557	478.791	494.580
Et ve yenilebilir et sakatları	86.132	104.770	117.010	218.576	323.689
Süt ürünleri; kuşların yumurtaları; doğal bal;	325.178	316.643	221.767	224.769	259.569
Kahve, çay, maté ve baharatlar	161.141	144.476	127.219	141.092	157.645
Yenilebilir meyve ve fındık;	82.516	87.205	83.827	76.962	103.299
Canlı hayvanlar	16.393	28.925	21.513	22.645	30.785
Toplam	13.585.148	16.163.793	13.834.263	14.654.525	17.960.296

Kaynak: Trademap

6.Rusya'da tarımsal üretim, ithalat ve ihracat dinamikleri

Sebze gurubuna toplam hasat açısından bakıldığında son yıllarda bir artış olduğu görülmektedir. İthalat kaleminde ise örneğin 2010 yılı ile kıyaslandığında azalış göze çarpmaktadır. 2010 yılında toplam sebze ithalatı 3,1 milyon ton iken 2016 yılında 2,3 milyon tona gerilemiştir.

Tablo5-Sebze ve bostan ürünleri gelişmeleri

Sebzeler ve bostan ürünleri(Bin ton)	2000	2010	2014	2015	2016
Kaynaklar					
Yılbaşı stoku	4979	7009	7493	7833	8169
Toplam hasat	11359	13278	16885	17777	18041
İthalat	2273	3158	2929	2636	2321
Toplam	18611	23445	27307	28246	28531
Kullanım					
Üretim amaçlı tüketim	1403	1662	2006	2136	2128
Kayıp	388	412	552	581	591
İhracat	169	543	750	1101	1217
Kişisel tüketim	11476	14426	16166	16259	16358
Toplam	13436	17043	19474	20077	20294
Yılsonu stoku	5175	6402	7833	8169	8237

Kaynak: Rusya Federal İstatistik Servisi

Yukarıda sözü edilen gelişmeleri yüzde dağılım tablosunda da görmek mümkündür. Kaynaklar açısından sebze grubunda 2010 yılında ithalatın payı %13 iken 2016 yılında %8'e gerilemiştir.

Tablo6-Sebze ve bostan ürünleri gelişmeleri % dağılım

Sebzeler ve bostan ürünleri(% dağılım)	2000	2010	2014	2015	2016
Kaynaklar					
Yılbaşı stoku	26,75	29,90	27,44	27,73	28,63
Toplam hasat	61,03	56,63	61,83	62,94	63,23
İthalat	12,21	13,47	10,73	9,33	8,14
Toplam	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Kullanım					
Üretim amaçlı tüketim	10,44	9,75	10,30	10,64	10,49
Kayıp	2,89	2,42	2,83	2,89	2,91
İhracat	1,26	3,19	3,85	5,48	6,00
Kişisel tüketim	85,41	84,64	83,01	80,98	80,61
Toplam	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Kaynak: Rusya Federal İstatistik Servisi

Rusya'nın et ve ürünleri üretimi 2000 yılı ile kıyaslandığında yaklaşık iki kat artmış ve 2016 yılında yaklaşık 10 milyon tona ulaşmıştır. İthalatta ise azalma görülmektedir.

Tablo7-Et ve et ürünleri gelişmeleri

Et ve et ürünleri (Bin ton)					
	2000	2010	2014	2015	2016
Kaynaklar					
Yılbaşı stoku	560	804	870	807	812
Üretim	4446	7167	9070	9565	9899
İthalat	2095	2855	1952	1360	1246
Toplam	7101	10826	11892	11732	11957
Kullanım					
Üretim amaçlı tüketim	57	37	56	47	49
Kayıp	14	19	18	18	17
İhracat	35	97	135	143	236
Kişisel tüketim	6564	9871	10876	10712	10851
Toplam	6670	10024	11085	10920	11153
Yılsonu stoku	431	802	807	812	804

Kaynak: Rusya Federal İstatistik Servisi

Et ve et ürünlerinin kaynakları açısından bakıldığında 2000 yılında %30 olan ithalatın payı 2016 yılında %10'a gerilemiştir. Kullanım açısından bakıldığında ise son yıllarda ihracatın payında bir miktar artış olduğu görülmektedir.

Tablo8-Et ve et ürünleri gelişmeleri % değişme

Et ve et ürünleri (% dağılım)	2000	2010	2014	2015	2016
Kaynaklar					
Yılbaşı stoku	7,89	7,43	7,32	6,88	6,79
Üretim	62,61	66,20	76,27	81,53	82,79
İthalat	29,50	26,37	16,41	11,59	10,42
Toplam	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Kullanım					
Üretim amaçlı tüketim	0,85	0,37	0,51	0,43	0,44
Kayıp	0,21	0,19	0,16	0,16	0,15
İhracat	0,52	0,97	1,22	1,31	2,12
Kişisel tüketim	98,41	98,47	98,11	98,10	97,29
Toplam	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Kaynak: Rusya Federal İstatistik Servisi

Süt ve süt ürünleri açısından bakıldığında, 2000 yılı ile kıyaslandığında üretim açısından önemli bir artış olmadığı görülmektedir. İthalatın payında ise genel olarak artış olduğu, ancak kriz sonrasında bir miktar gerileme yaşandığı anlaşılmaktadır.

Tablo9-Süt ve süt ürünleri gelişmeleri

Süt ve süt ürünleri (Bin ton)	2000	2010	2014	2015	2016
Kaynaklar					
Yılbaşı stoku	1322	1857	1982	2120	1948
Üretim	32259	31847	30791	30797	30759
İthalat	4718	8159	9155	7917	7544
Toplam	38299	41863	41928	40834	40251
Kullanım					
Üretim amaçlı tüketim	5205	4271	3482	3312	3163
Kayıp	31	29	36	34	31
İhracat	507	460	629	606	645
Kişisel tüketim	31317	35237	35661	34934	34666
Toplam	37060	39997	39808	38886	38505
Yılsonu stoku	1239	1866	2120	1948	1746

Kaynak:Rusya Federal İstatistik Servisi

Yüzde dağılım açısından bakıldığında kullanım bazında süt ve süt ürünleri üretiminin payı 2000 yılında %84 iken 2016 yılında %76'ya gerilemiştir.

Tablo10-Süt ve süt ürünleri gelişmeleri % değişme

Süt ve süt ürünleri (% dağılım)	2000	2010	2014	2015	2016
Kaynaklar					
Yılbaşı stoku	3,45	4,44	4,73	5,19	4,84
Üretim	84,23	76,07	73,44	75,42	76,42
İthalat	12,32	19,49	21,84	19,39	18,74
Toplam	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Kullanım					
Üretim amaçlı tüketim	14,04	10,68	8,75	8,52	8,21
Kayıp	0,08	0,07	0,09	0,09	0,08
İhracat	1,37	1,15	1,58	1,56	1,68
Kişisel tüketim	84,50	88,10	89,58	89,84	90,03
Toplam	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Kaynak: Rusya Federal İstatistik Servisi

7.Rusya’da hayvansal üretim

Hayvansal üretim gelişmelerine bakıldığında 2000 yılına kıyasla özellikle kümes hayvanı ve domuz üretiminde artış olduğu, sığır üretiminin ise fazla değişmediği anlaşılmaktadır. Sığır ve küçük baş hayvan üretiminde istenen gelişme olmaması süt üretimine de etki etmektedir.

Tablo11-Hayvansal üretim

	Yıllık ortalama						
	1996-2000	2006-2010	2011-2015	2010	2014	2015	2016
Sığır, bin ton	2207	1731	1633	1727	1654	1649	1619
Domuz, bin ton	1564	2034	2760	2331	2974	3099	3368
Koyun ve keçi, bin ton	178	173	194	185	204	204	213
Kümes hayvanı, bin ton	705	2235	3847	2847	4161	4536	4621
Süt, milyon ton	33,5	32	30,7	31,8	30,8	30,8	30,8
Yumurta, milyar pcs	33	39	42	41	42	43	44
Yün, bin ton	53	53	55	54	56	56	56
Bal, bin ton	50	54	67	52	75	68	70

Kaynak: Rusya Federal İstatistik Servisi

8.Rusya’da bölgelere göre tarımsal üretim

Rusya’da tarımsal üretimin özellikle Belgorod, Vladimir, Varonej, Kursk, Lipeks, Orel gibi bölgeleri içeren Merkez Bölgesinde; Krasnador ve Rostov gibi bölgeleri içeren Güney Bölgesinde ve Orenburg, Saratov ve Ulyanovsk gibi bölgeleri içeren Volga bölgesinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Tablo12-Bölgelere göre tarımsal üretim

	Tahıl	Ay Çiçeği	Şeker pancarı	Canlı hayvan	Süt	Yumurta
Merkez Bölge	23,1	24,3	55,4	35,8	17,7	21,1
Kuzey Batı	0,8	0,0	0,0	6,7	5,9	9,6
Güney Bölge	27,0	30,9	21,5	10,0	11,6	12,8
Kuzey Kafkasya	11,0	5,7	5,7	6,4	9,1	3,2
Volga	20,3	33,1	15,3	20,6	30,6	25,1
Ural	4,7	0,6	0,0	7,4	6,2	10,5
Sibirya	12,5	5,4	2,2	11,9	17,2	15,0
Uzak Doğu	0,7	0,0	0,0	1,3	1,7	2,7
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

9.Uygulamaya sokulan tarımsal teşvikler

Rusya özellikle son yıllarda ortaya koyduğu hedefler doğrultusunda tarım sektörüne önemli teşvikler vermeye başladı. Bunlardan bazıları aşağıda belirtilmektedir:

- 1) Tahılın demiryolu ile taşınmasında sübvansiyon
- 2) Kısa vadeli tarımsal yatırım kredilerine getirilen sübvansiyon
- 3) Bölgesel tarımsal önceliklere bağlı “birleşik bölgesel” sübvansiyon,
- 4) Yeni ve modern tarım tesisleri için sermaye harcamalarının kısmi tazminatı,
- 5) İhraç edilen çeşitli gıda ve tarım ürünlerinin taşıma maliyetlerinin kısmi tazminatı
- 6) Ekin üreticileri için iki katına çıkarılmış destek
- 7) Bir litre sütte artan süt verimine bağlı sübvansiyonlar;
- 8) Tarımsal ekipman ve makine üreticilerine sübvansiyonlar.

10.Türkiye'nin Rusya'ya gıda ihracatı

Türkiye'nin Rusya'ya olan gıda ihracatında en önemli kalemleri narenciye ve üzüm gibi meyve kalemleri ve domates gibi sebze kalemleri oluşturmaktadır. Uçak Krizi sonrasında kaldırılan ithalat yasaklarının ardından sebze grubunun payında azalma olduğu, meyve grubunun ise artış eğilimini sürdürdüğü anlaşılmaktadır.

Tablo13-Türkiye'nin Rusya'ya gıda ihracatı, 1000 \$

	2015	2016	2017
Meyve grubu	599.925	343.990	637.300
Balık ve kabuklular	41.699	40.001	45.949
Sebze grubu	336.861	22.706	40.077
Süt ürünleri	6.342	19.670	19.310
Yağlı tohumlar	16.740	16.942	18.226

Şeker grubu	15.658	5.542	10.015
Kahve çay	1.090	370	715
Hububat	462	77	326
İçecek gurubu	277	21	196
Canlı hayvanlar	2	3	34
Et grubu	8.632	0	33
	1.027.688	449.322	772.181

Kaynak:Trademap

11.Sonuç ve değerlendirme

1.Avrupa ülkelerinden yapılan gıda ithaline 2014 yılında getirilen kısıtlamalar Rusya'da tarımsal üretim ve dış ticaret dinamiklerinde önemli değişikliklere yol açmıştır. Yapılan yatırımlar sonrasında Rusya'nın özellikle sebzeler konusunda kendine yeterliliğe son yıllarda önemli ölçüde yaklaştığı görülmektedir.

2.Rusya 2017 yılında dünyanın en çok tahıl ihraç eden ülkesi oldu. Ayçiçeği tohumu üretiminde dünya ikincisi, patates ve süt üretiminde dünya üçüncüsü oldu. Diğer ürünlerin üretiminde de artışlar yaşandı.

3.Geleneksel olarak net gıda ithalatçısı olan Rusya'nın net gıda ithalatı son yıllarda önemli ölçüde azalarak 2013'de 20 milyar dolardan 2017 yılında yaklaşık 5 milyar dolara gerilemiştir. 2010 yılında toplam sebze ithalatı 3,1 milyon ton iken 2016 yılında 2,3 milyon tona gerilemiştir. Rusya'da genel olarak nüfusun sabit kaldığı hususunu bu gelişmelerde göz önünde bulundurmak gerekmektedir.

4.Rusya'nın et ve ürünleri üretimi 2000 yılı ile kıyaslandığında yaklaşık iki kat arttığı ve 2016 yılında yaklaşık 10 milyon tona ulaştığı, ithalatta ise azalma olduğu görülmektedir.

5.Süt ve süt ürünleri 2000 yılı ile kıyaslandığında üretim açısından çok önemli bir artış olmadığı görülmektedir. İthalatın payında ise genel olarak artış olduğu, ancak kriz sonrasında bir miktar gerileme yaşandığı anlaşılmaktadır.

6.Özellikle kümes hayvanı ve domuz üretiminde 2000 yılına kıyasla önemli artış olduğu, sığır üretiminin ise fazla değişmediği anlaşılmaktadır.

7.Rusya'nın sebze ithalatında 2013 yılında 1. sırada yer alan Türkiye 2017 yılı itibarıyla 8. sıraya gerilemiştir. Meyve ithalatında Türkiye önemli yerini korumaktadır.

8.Türkiye meyve ve sebze ithalatında muhatap kurumlarla etkin iletişim halinde kalarak ve bazı gerekliliklerin Türkiye'de kontrolünü sağlayarak rekabet avantajını koruyabilir. Bununla birlikte sebzeler konusunda Rusya'daki dinamikleri iyi değerlendirmek yararlı olacaktır.

9.Süt ürünleri konusunda Rusya'nın ithalat ihtiyacı devam ettiğinden bu konudaki pazar çalışmaları sürdürülmelidir.